

ENSKILDA HÖGSKOLAN STOCKHOLM
Programmet i mänskliga rättigheter

EXAMENSARBETE
Magisteruppsats
VT, 2020

I enlighet med barnets bästa?

Hur principen om barnets bästa tillvaratas i LVU-beslut
med beaktande till barnkonventionen

Författare: Amal Muse

Handledare: Emma Sundkvist
Enskilda Högskolan Stockholm

Abstract

The aim of this study was to examine whether children's rights in deciding on compulsory care (LVU) could be fulfilled by prevailing Swedish legislation, taking into account the principle of the child's best interest. The focus of the study was to explore how the principle of the best interest of the child is considered in decisions on compulsory care. This was done by examining the child's right to be heard during the court process and if the child's opinions and will is taken into account when deciding on LVU. I used a legal dogmatic method to analyze the U.N. convention of the rights of the child (article 3 and article 12) as well as the Swedish law sections LVU, SoL and FB. This study was based on a case study with eight compulsory care cases settled in the Swedish "Kammarrätt". All reviewed cases were in accordance to 2 § LVU and the age criteria for the children was between ten to fourteen years old. The result has given an insight in the different ways a child is heard during court process, some children got to express their opinions themselves and some children's opinions were expressed through their representative or the social welfare board's investigation. The children's opinion and their will were noted to a degree in most cases, while in some cases the children's opinions and will (especially siblings) were contradictory, the court had to base their judgments on what was considered to be the best interest of the child.

Engelsk titel

In accordance with the best interest of the child? How the principle of the best interest of the child is considered in decisions on compulsory care (LVU) with regard to the convention of the rights of the child

Nyckelord

Barnets bästa; rätten att komma till tals; barnkonventionen; svensk rätt; barns delaktighet; barns vilja och barns röster.

Innehållsförteckning

1	Inledning.....	6
1.1	Problemformulering.....	7
1.2	Syfte & frågeställningar.....	8
1.3	Avgränsning.....	9
1.3.1	Material.....	9
1.3.2	Tillvägagångsätt.....	10
1.4	Metod.....	11
1.4.1	Rättsdogmatiska metoden.....	11
1.5	Etik.....	12
1.6	Disposition.....	13
2.	Tidigare forskning.....	14
2.1	Barnets delaktighet och rättsäkerhet i rättsprocessen.....	14
2.2	Principen om barnets bästa.....	18
3.	Barnkonventionen.....	19
3.1	Artikel 3.....	20
3.2	Artikel 12.....	22
4.	Svensk lagstiftning.....	23
4.1	Föräldrabalken - kapitel 6.....	23
4.2	Socialtjänstlagen (SoL).....	23

4.3 LVU	25
4.3.1 Barnets bästa & rätten att komma till tals i LVU- processen	25
4.3.2 Barnrättsperspektiv	26
5. Rättspraxis	27
5.1 Dom 1	28
5.2 Dom 2	29
5.3 Dom 3.....	29
5.4 Dom 4.....	31
5.5 Dom 5.....	31
5.6 Dom 6.....	32
5.7 Dom 7	33
5.8 Dom 8.....	34
6. Analys.....	36
6.1 Hur kommer barnet till tals i beslutsprocessen?	36
6.2 Tar man hänsyn till barnets åsikter och vilja vid beslut om LVU	38
7. Slutsats och diskussion.....	42
8. Bibliografi.....	45

Förkortningar

- ❖ Barnkonventionen (BK)- Förenta Nationernas konvention om barnets rättigheter
- ❖ FB- Föräldrabalken (1949:381)
- ❖ FN- Förenta nationerna
- ❖ FR- Förvaltningsrätten
- ❖ HFD- Högsta Förvaltningsdomstolen
- ❖ KamR-Kammarrätten
- ❖ LVU - Lag med särskilda bestämmelser om vård av unga
- ❖ SoL- Socialtjänstlagen

1 Inledning

Denna magisteruppsats kommer att studera tvångsomhändertagande av barn. Det kommer främst ligga fokus på hur principen om barnets bästa tillvaratas i beslut om LVU med beaktande till barnkonventionen. Sverige ratificerade barnkonventionen år 1990.¹

Konventionen innehåller 54 artiklar varav 4 ses som grundprinciper, bland annat finns det artikel 3 som handlar om barnets bästa och artikel 12 som handlar om rätten att komma till tals. Artikel 3 anger att samtliga beslut som fattas och rör barn på ett eller annat sätt ska ske i enlighet med barnets bästa och artikel 12 berör barns rätt att uttrycka sina åsikter och rätten att få det beaktade i samtliga beslut/åtgärder som rör barnen.²

Barn och unga ska ha rätt att få växa upp under goda och trygga förhållanden. Samhället har en skyldighet att ingripa om barn och unga far illa i hemmiljön eller själva utsätter sig för risker genom eget beteende. Detta ansvar regleras i socialtjänstlagen (2001:453) SoL samt lag (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga (LVU) och utgör ett rättsligt skydd för utsatta barn och unga. Socialtjänsten ska i första hand ge hjälp och stöd till barn och vårdnadshavare i samförstånd.³ LVU ses som ett supplement till socialtjänstlagen och handlar om ingripande när vårdnadshavare till barnet eller barnet själv som fyllt 15 år inte samtycker till nödvändig vård. Beslut om LVU ansöker socialnämnden om hos förvaltningsrätten (FR) som sedan beslutar om tvångsvård är nödvändigt. För att LVU ska anses vara tillämpligt är en grundläggande förutsättningen att det i barnets hemmiljö sker missförhållanden eller att barnets eget beteende riskerar att dennes utveckling eller hälsa skadas. Den nödvändiga vården som behövs ska inte hellre kunna ges på frivillig grund.⁴

Det finns ingen tydlig förklaring eller definition på vad som anses vara barnets bästa utan det reformeras över tid och rum samt påverkas av samhällets rådande normer, kulturer, värderingar samt den allmänna synen på barn. Detta innebär att vad som anses vara barnets bästa avgörs individuellt från fall till fall.⁵ När barn blir aktuella i en domstolsprocess

1 Unicef. Barnkonventionens ställning i Sverige. u.å.

2 Barnombudsmannen. Barnkonventionen. u.å.

3 SOU 2015:71,s.1126

4 Ibid, s.287

5 Ibid, s. 48

gällande tvångsvård enligt LVU ska barnets bästa alltid beaktas. Det är viktigt att den svenska lagstiftningen värnar om och skyddar barns rättigheter i beslutsprocessen. Eftersom barnkonventionen är en folkrättslig skyldighet ska Sverige följa konventionens bestämmelser vilket innebär att samtliga beslut i en rättsprocess ska ske i enlighet till konventionens bestämmelser. ⁶Barnkonventionens artiklar 3 och 12 ställer krav på att den svenska lagstiftningen beaktar barns rättigheter genom att sättas barnets bästa i främsta rum vid alla beslut som berör dem och möjliggöra för barn att delta samt få uttrycka sina åsikter.⁷

Syftet med denna uppsats kommer därför vara att undersöka hur barns rättigheter i beslut om tvångsvård kan tillgodoses i den rådande svensk lagstiftning med beaktande till principen om barnets bästa.

1.1 Problemformulering

Beslut om tvångsomhändertagande är ett stort ingripande och det styrs av lagstiftning som tillgodoser barnets och vårdnadshavarens rättsäkerhet. Det regleras bestämmelser som införts om barnets bästa och barnets rätt att komma till tals i såväl LVU som i SoL samt föräldrabalken (FB), utifrån barnkonventionens artikel 3 samt artikel 12.⁸

I BK:s artikel 3 aktualiseras barnets eget värde och syftar till att hänsyn till barnet ska vara central i alla delar av en prövning som rör barnet (t.ex. tvångsvård). Det är även av vikt att sätta barnets bästa i främsta rum vid alla åtgärder, oavsett om det handlar om privata eller offentliga institutioner som arbetar med välfärd, administrativa myndigheter, domstolar eller lagstiftande organ. Barnets bästa ska ses som en betydande roll vid rättstillämpningar och bedömningar.⁹

Artikel 12 möjliggör för barn att delta i beslut samt behandlar yttranderätten för barn. Yttranderätten är främst till barn som har den kommunikativa förmågan att framföra sin talan, men rätten appliceras även på de som inte kan framföra sin talan.¹⁰ Det är statens skyldighet

6 Mattson, 2002,s.124

7 Barnombudsmannen. Barnkonventionen, u.å.

8 Mattson, 2002, s. 19

9 Ibid, s.126

10 Ibid, s.128

att hitta lösningar för små barns rätt att få komma till tals. Dessa lösningar ska vara inom ramen för vad som är förenlig med den nationella lagstiftningens regelverk. Det föreligger inte hellre krav på hur barnet ska komma till tals under beslutsprocessen utan det viktiga är att barnets intressen indirekt eller direkt ska föras fram, vilket i praktiken kan gå ut på att en särskild representant eller föräldrar kan framföra barnets åsikter och vilja.¹¹

Beslut om LVU aktualiserar flera svårigheter som uppstår i samband när det handlar om processer som berör barn generellt.¹² Det handlar om barns rättsliga ställning som rör deras person och de särskilda omständigheter som uppstår vid en utredning av barnets förhållande samt beslut om vilka åtgärder som fattas med hänsyn till barnets bästa.¹³ Det är viktigt att lagstiftningen värnar om och skyddar barns rättigheter i beslutsprocessen. Barns rättigheter i barnkonventionen måste tillgodoses i rättstillämpningen av LVU för att kunna framkalla ett stärkt barnrättsperspektiv.¹⁴

Eftersom BK menar att i alla beslut ska barnets bästa ska sättas i främsta rum är det intressant att studera hur denna princip tillvaratas i en svensk domstolsprocess om LVU. Då det inte hellre finns krav på hur barnet får komma till tals i domstolsprocessen är det intressant att få klarlägga detta samt undersöka om det tas hänsyn till barnets åsikter och vilja. Mot denna bakgrund finner jag att det är viktigt att få en ökad förståelse om beaktandet av barns rättigheter inom det svenska rättsväsendet.

1.2 Syfte & frågeställningar

Syftet med den här uppsatsen är att studera ur ett rättsdogmatiskt perspektiv hur barns rättigheter i beslut om tvångsomhändertagande enligt LVU kan tillgodoses i rådande svensk lagstiftning med beaktande till principen om barnets bästa i barnkonventionen.

Min huvudfråga att besvara för att uppnå mitt syfte är följande:

- Hur tillvaratas principen om barnets bästa i beslut om LVU med beaktande till barnkonventionen?

11. Mattsson, 2002, s. 128-129

12 Ibid, s. 19

13 Ibid, s. 19

14 Barnombudsmannen. Barnkonventionen, u.å.

Min huvudfråga ska besvaras genom två underfrågor:

- Hur kommer barnet till tals i beslutsprocessen?
- Tar man hänsyn till barnets åsikter och vilja vid beslut om LVU?

1.3 Avgränsning

Uppsatsen avgränsar sig till att omfatta hur barns rättigheter beaktas och beslutas om vid allmänna domstolarna. Jag har valt att avgränsa mig till att använda enbart domstolsavgöranden i beslut om LVU 2§ som föremål för min analys. LVU 2§ handlar om missförhållanden i hemmiljön (miljöproblematik) och jag vill undersöka om domstolen tar hänsyn till barnets åsikter samt vilja och hur barnet kommer till tals i dessa rättsfall. I lagtexten om vård enligt LVU 2§ står det att vård ska beslutas om det på grund av fysisk eller psykisk misshandel, otillbörligt utnyttjande, brister i omsorgen eller något annat förhållande i hemmet finns en påtaglig risk för att den unges hälsa eller utveckling skadas.¹⁵

Domstolsavgöranden i rättsfall rörande beroendeproblematik, det vill säga LVU 3§ faller i och med det utanför uppsatsområdet.

Fokus för uppsatsen kommer ligga på barn och enligt svensk lagstiftning avses det handla om barn som är under 18 år. Det är viktigt att lyfta upp att inom LVU används termerna barn och unga i syftet till att vissa ärenden kan beröra unga mellan 18-21 år. Som tidigare nämnt inkorporerades barnkonventionen i svensk lag i år och därför har jag för att kunna framföra en skillnad i hur rättstillämpningar tidigare sett ut valt att ha ett brett tidsspänn mellan år 1998 till 2019 för att se olika utfall.

1.3.1 Material

I mitt primära material kommer jag använda mig av rättsfall från kammarrätten till min analys. Jag kommer vid bearbetningen av kammarrättsavgöranden avgränsa mig till rättsfall med barn mellan åldrarna 10-14 år. Den lägre åldern sätts för att tillförsäkra att barnets kommunikativa förmåga nåtts upp till den grad att barnet kan uttrycka sin vilja. Den övre åldern har satts för att behandla barn som inte än fyllt 15 år och därmed inte får föra sin egen talan. Uppsatsens urval av rättsfall kommer vara slumpmässigt med fokus på LVU 2§. Som stöd till rättsfall/empirin består mitt sekundära material av lagstiftning, förarbeten, doktrin

¹⁵ Lagen.nu. lag (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga, u.å.

samt material från Socialstyrelsen för att belysa hur lagen används vid rättlämpningar. För att tydliggöra syftet med väsentliga bestämmelser i BK kommer jag använda mig av förarbeten för FN:s barnkonvention.

1.3.2 Tillvägagångsätt

Eftersom jag avgränsar mig till att undersöka domstolsavgöranden i beslut om LVU 2§ som föremål för min uppsats anser jag det är strategiskt lämpligt att använda mig av domar från kammarrätten som berör rekvisitet och åldersgruppen.

Jag har valt specifikt att använda mig av domstolsavgöranden från kammarrätten eftersom den högsta instansen Högsta förvaltningsdomstolen (HFD) har begränsade avgöranden som berör LVU. Detta beror på att en dom från kammarrätten som överklagas till HFD kräver ett prövningstillstånd. Det finns två krav, dels ska det anses vara av vikt för domstolen att pröva frågan för att skapa prejudikat och dels att det ska föreligga synnerliga skäl för att frågan ska prövas av domstolen, exempelvis att en dom från KamR skett till en följd av ett grovt misstag eller ett grovt förbiseende.¹⁶ Vilket i praktiken innebär att det är mindre antal rättsfall som får sin fråga prövad i högsta instansen. En annan anledning till valet av domstolsinstans är att samtliga rättsfall har fått sin fråga prövade vid en domstol två gånger, först hos förvaltningsrätten och därefter har det överklagats till kammarrätten som omprövat frågan. Detta kan ses som mer rättssäkert eftersom varje rättsfall har fått sin fråga prövad vid två tillfällen.

I sökandet efter rättsfall kontaktade jag kammarrätten per telefon för att presenterade mig, jag berättade om uppsatsens syfte och uppgav att jag var intresserad av att få ta en del av LVU-domar med rekvisit 2§. Eftersom jag ville få ta en del av domstolsavgöranden med ett brett tidsspann ansåg Kammarrätten att det var mer lämpligt för mig att besöka rätten och själv välja ut relevanta domar, vilket jag gjorde. Jag valde ut 10 stycken domar med slumpmässiga årtal i enligt med mitt tidsspann. Jag gjorde ett strategiskt urval av domarna och åldrarna på barnen för att tillförsäkra att den kommunikativa förmågan hos barnet var på en grad där barnet kunde uttrycka sina åsikter och vilja. Jag bildade mig en snabb överblick över hur samtliga rättsfall såg ut och vilken problematik som lyftes upp i varje rättsfall. Därefter lämnade jag av min email adress dit domarna skulle skickas till och knappt en vecka efter var

¹⁶ Skatteverket. Rättslig vägledning. u.å.

domarna skickade till mig. Ett slumpmässigt urval av domar skedde i nästa steg för att belysa studiens syfte. Genom att selektivt välja ut 8 stycken domar begränsade jag mängden av insamlade material för att möjliggöra bearbetningen på ett smidigt sätt.

1.4 Metod

Eftersom min uppsats har ett rättsvetenskapligt syfte har jag valt att använda mig av den rättsdogmatiska metoden. Detta för att få en rättslig kontext för min uppsats och även en bättre förståelse för det barnrättsliga perspektivet. Det är viktigt för mig att nämna de olika värden internationella dokumenten har som rättskällor för den svenska lagstiftningen. Jag har valt den rättsdogmatiska metoden för att redogöra för hur dessa bestämmelser på nationell nivå tar hänsyn till barns rättigheter med hjälp av domstolsbeslut gällande LVU. På så vis vill jag finna svar i hur principen om barnets bästa beaktas.

1.4.1 Rättsdogmatiska metoden

Rättsvetenskap handlar om en vetenskap om rätten.¹⁷ Den rättsdogmatiska metoden handlar om att fastställa vad som utgör gällande rätt genom att systematisera och tolka en eller flera rättskällor.¹⁸ I min uppsats kommer jag använda mig av kammarrättsavgöranden och med hjälp av förarbeten, lagrum och doktrin försöka analysera olika rättsfalls beaktande av principen om barnets bästa med förhoppning på att kunna fastställa gällande rätt.

Begreppet rättsdogmatik har debatterats länge inom den rättsvetenskapliga världen.

Rättsdogmatik har fått kritik för att bland annat ha en negativ klang vilket lett till att det kan uppfattas som diffus.¹⁹ Syftet med metoden är att kunna tillämpa en rättsregel som återfinns i de allmänt accepterade rättskällorna för att försöka finna en lösning på ett rättsligt problem.²⁰

17 Sandgren, u.å. s 529-530

18 Sandgren, 2005,s. 649

19 Ibid s. 655-656

20 Korling & Zamboni, 2013,s 21

Sandgren menar i sin text att det är olika delar som kännetecknar den rättsdogmatiska metoden som bland annat materialet (rättskällor i ställning till andra rättskällor). Metoden ska bestå av ett inifrånperspektiv genom ramen för gällande rätt.²¹

Vidare skriver Sandgren att den gällande rätten ofta kan ses som problematisk och det som kännetecknar gällande rätt är en summa av juridisk argumentation som byggts på allmänt accepterade regler.²² Inom rättsdogmatiska fältet innehar juridisk argumentation en central roll, dock finns det en viss risk kring hur man ska förhålla sig till rättskällevärdet och vad för typer av argument ses som accepterat. Det har i övrigt framförts samt debatterats om förhållande mellan argument som leder tolkningen av ett lagrum åt ett visst håll och de åtagande som tydligt förklaras i rättskällorna. Många menar att det i detta fall det enbart ska tas hänsyn till rättskällorna för att kunna fastställa gällande rätt.²³

Det är av stor vikt för mig som författare att använda mig av en rättsdogmatisk metod i uppsatsen för att kunna fastställa gällande rätt om barns rättigheter med hjälp av olika rättskällor samt redogöra för hur de förhåller sig kring detta. Även klargöra innebörden av dessa rättigheter för att skapa en större förståelse för den rättsliga ställning barn befinner sig i.

1.5 Etik

All forskning är nödvändig och viktig för både samhällets samt individernas utveckling. Det finns ett samhällsligt ansvar att forskningen är av hög kvalitet och bedrivs av väsentliga frågor (forskningskrav). Samhället har ett berättigat ansvar att skydda individer från att utsättas för kränkning, förödmjukelse eller skada (individskyddskravet) och detta ses som premisen för forskningsetiska överväganden. Dessa två krav får inte vägas mot varandra och vid varje forskning ska det göras en vägning av de negativa konsekvenser för undersökningsdeltagare och den förväntade kunskapsutvecklingen, där långsiktiga och kortsiktiga följder ska tas hänsyn till.²⁴

²¹Sandgren, 2005, s. 649

²² Ibid, s. 650-651.

²³ Ibid s.651-652

²⁴ Vetenskapsrådet. u.å. s. 5

De grundläggande forskningsetiska övervägandena är informationskravet samt samtyckeskravet, konfidentialitetskravet, nyttjandekravet.²⁵ Utgångspunkten för informationskravet är att forskaren informerar om studiens syfte, villkoren för deltagandet samt att deltagandet sker frivilligt.²⁶ Samtyckeskravet baseras på att forskaren inhämtar samtycke från deltagarna som närsomhelst har möjlighet att avbryta eller fortsätta med sitt deltagande.²⁷ Eftersom majoriteten av mitt arbete kommer bestå av offentliga handlingar i form av domstolsavgöranden från kammarrätten har jag valt att inte informera mina undersökningsdeltagare. Detta innebär även att samtycke inte har inhämtats från mina undersökningsdeltagare. Konfidentialitetskravet menar alla uppgifter om individen ska lagras, antecknas samt avrapporterats på ett sådant sätt som inte röjer individens identitet. Forskaren ska även vara eftertänksam om att personuppgifter utan individens namn kan om uppgifterna är tillräckligt detaljrika gör det möjligt för personer att identifiera individen.²⁸ Domstolsavgöranden från kammarrätten innehåller känsliga personuppgifter som exempelvis namn, personnummer och adresser. Samtliga deltagare har därför avidentifierats i min studie och jag har valt att generalisera barnens namn genom att skriva flickan/pojken och föräldrarna har benämnts som modern eller fadern istället för namn. Under rättsfallstudien kommer jag även för att ytterligare stärka skyddet att avidentifiera domarnas mål.nr och enbart benämna dem som siffror. Nyttjandekravet innebär att uppgifterna om deltagarna bara får användas för forskningsändamål och inget annat.²⁹ Detta material kommer enbart användas för mitt forskningsändamål och efter studien avslutats ska samtligt material raderas.

1.6 Disposition

Efter det inledande avsnittet kommer jag, i det andra avsnittet presentera tidigare forskning som jag anser ha relevans för uppsatsens analys av rättsfallen. Tredje och fjärde avsnitten ger en översiktlig bild av relevant internationell samt nationell lagtext och förarbeten. I mitt femte avsnitt kommer jag att redogöra för olika domstolsavgöranden i syfte för att undersöka hur

25 Vetenskapsrådet. u.å. s.6

26 Ibid, s. 7

27 Ibid, s. 9

28 Ibid s. 12-13

29 Ibid. s. 14

barns rättigheter i beslut om tvångsomhändertagande kan tillgodoses i den rådande svenska lagstiftningen med beaktande till principen om barnets bästa. Rättsfallen kommer därefter analyseras i avsnitt sex. Avslutningsvis kommer jag lyfta fram relevanta slutsatser och diskutera kring ämnet samt om framtida funderingar. Jag vill med min uppsats skapa en tydlig förståelse för läsaren om barns rättigheter utifrån principen om barnets bästa och erhålla en bild av barnets levda värld inom det svenska rättsväsendet.

2. Tidigare forskning

Jag har valt att anpassa min sökprocess av källor till uppsatsens syfte för att kunna finna relevanta studier. Inledningsvis gjordes en sökning via databasen avhandlingar.se för att finna relevanta avhandlingar som författats vid svenska universitet. Jag har använt mig av fräsökningar som *”barnkonvention”*, *”svensk rätt”*, *”barnets bästa”*, *”barns delaktighet”*, *”barns röster”*, *”rätten till rättigheter”*, *”rätten att komma till tals”* samt *”Children in Swedish courts”*. Flera sökord har gett många träffar men jag har valt ut det som jag anser vara relevanta för mitt uppsatsämne. Främst har mitt fokus legat på att använda källor som blivit peer reviewed. Jag har sökt i databasen Diva-Portal samt sökmotorn Google Scholar.

Jag anser att den tidigare forskningen är relevant för studiens empiri således att de berör uppsatsens syfte. Jag har som förhoppning att med valet av den tidigare forskningen kunna fördjupa och berika min analys för att besvara på mina frågeställningar. Jag önskar även med detta belysa nya dimensioner av området samt försöka styrka resultatet med relevant forskning.

2.1 Barnets delaktighet och rättsäkerhet i rättsprocessen

Titta Mattsson har skrivit i sin avhandling *”Barnet och rättsprocessen, rättsäkerhet, integritetsskydd och autonomi i samband med beslut om tvångsvård”* från 2002 om vad som anses vara barnets bästa under en domstolsprocess gällande beslut om LVU. Likt min studie undersöker denna avhandling hur domstolen tar tillvara på barnets intresse samt behov och undersöker i vilken utsträckning den svenska lagstiftningen lever upp till barnkonventionens bestämmelser. Mattsson har undersökt utifrån ett rättsdogmatiskt perspektiv 390 rättsfall från fyra länsrätter och studerat hur skyddet kring barnets rättsäkerhet, integritetsskydd och

autonomi tillgodoses.³⁰ Jag har i min studie valt att använda mig av en rättsdogmatisk metod men till skillnad från Mattsson valt istället för länsrättsdomar att använda mig av kammarrättsdomar och inte hellre avgränsat mig till vissa specifika kammarrätter.

Avhandlingen visar att det föreligger brister i rätten att komma till tals och barns delaktighet i rättsprocessen. Barnets rättsäkerhet är tillgodosett på de flesta områden i domstolsförfaranden även om det förekommer brister. Barn är särskilt utsatta och behöver därför behandlas annorlunda i jämförelse med vuxna. Mattsson menar att barnet har en mångsidig förmåga att utöva självständighet men en begränsad förutsättning till att skydda sin integritet. Därför är det viktigt att det finns möjliga utvägar på ett praktiskt sätt att tillhandahålla processuella hjälpmedel för att garantera rättsäkerheten.³¹ Barn vid 15 års ålder har rätt att uttala sig i rättsprocessen och Mattson menar att det är något som förekommer, men det är inte säkert att domstolen följer eller beaktar önskemål från barnet. Detta upplevs av unga som en form av kränkning eftersom domstolen inte beaktar deras vilja men ger dem rätt att framföra sin egen talan.³²

Ett annat problem med rättsäkerheten menar Mattsson är att det föreligger brister i barnets möjlighet att få information via sin representant om att allt som barnet framför som åsikt kommer användas i domstolsförfarandet. Dessutom uttalar yngre barn sig inte i lika stor utsträckning som unga i rättsprocessen och det är istället ett offentligt biträde som framför åsikter. Enligt Mattsson kan detta vara problematiskt eftersom barnets åsikter kan skifta beroende på om det går via ett offentligt biträde eller barnet själv.³³ Det är viktigt att noggrant överväga former för barnets medverkan och om det ska ske med eller utan en representant.³⁴ Barn ska i beslut som rör dem få på ett sätt erhålla trygghet samt respekt som främjar rättsäkerheten, autonomin samt integritetsskyddet och detta kommer leda till att man är på god väg till att tillgodoses varje barns bästa under rättsprocessen.³⁵ Förhoppningsvis kan min

30 Mattson, 2002, 454

31 Ibid s.454

32 Ibid, s. 454

33 Ibid, s. 451-452

34 Ibid, s. 455

35 Ibid, s. 455

studie bidra med en ökad förståelse kring detta genom att undersöka hur barnets åsikter påverkas om en annan representant framför barnets åsikter och i sådana fall hur det kan påverka rättstillämpningen i helhet.

I en artikel av Mattsson "Barnets mening i LVU-processen" från 1998 var syftet att undersöka främst barnets delaktighet under den rättsliga processen och möjligheten att få framföra sin talan via det offentliga biträdet samt socialtjänsten. Mattsson beskriver att barnets delaktighet brister under rättsprocessen vid beslut om LVU och att barns åsikter framkommer i mindre utsträckning i utredningsprocessen. Det enskilda barnets intresse blir svårare att framföra än det allmänna intresset för barnet.³⁶ Rättsfallen som Mattsson undersökt visar att barn inte deltagit i domstolsprocessen samt rätten till komma till tals för barn till socialtjänsten varit bristfällig och att ansvarig socialsekreterare talade med vuxna för att få information om barnet istället för att tala med barnet själv i första hand.³⁷ I de flesta familjerättsliga situationer har föräldrar möjlighet att företräda sitt barn och ses i juridisk mening som barnets lagliga ställföreträdare. Men inom LVU har föräldrar samt barn ytterst sällan likadana intressen. Exempelvis kan barnet ha ett eventuellt vårdbehov på grund av den sviktande förmåga hos föräldrarna att ge barnet den vård och omsorg som behövs. Därför anses föräldrar vara olämpliga att företräda barnet och det istället tilldelas av domstolen ett offentligt biträde som ska tillvarata barnets intresse.³⁸ Studien visar på vikten av att barnet deltar samt framföra sina åsikter oavsett ålder i rättsprocessen om barnet inte antas ta skada för det. För vad blir det för skaderisk som förekommer om barnet inte får komma till tals? ³⁹ Genom att studera hur barnet kommer till tals i beslutprocessen samt om det tas hänsyn till barnets åsikter och vilja anser jag att denna studie kan bidra med att förklara hur barns delaktighet kan förstås samt förklaras utifrån ett vidare perspektiv. Även om dessa studier utfördes för 22 år respektive 18 år sedan anser jag att studierna har relevans eftersom båda berör samma område som min uppsats handlar om.

36 Mattsson, 1998, s. 52-53

37 Ibid, s.50

38 Ibid, s. 47

39 Ibid, s. 55-56

Elin Hultman & Monica Larsson har skrivit en artikel från 2019 ” Barns rätt till delaktighet vid beslutprocesser inom den sociala barnvården. Vad betyder barnkonvention & den rättsliga utformningen för tillämpningen i praktiken? ”. Artikeln beskriver samt analyserar rätten till delaktighet för barn som utgår från BK i beslutsprocesser som berör vård utanför hemmet. Vid beslutprocesser om tvångsvård är barns rätt till delaktighet inte tydlig. Betydelsen av rätten till delaktighet kan växla och kan ge grund till flera olika antaganden.⁴⁰ Hultman & Larsson menar att barns möjlighet till delaktighet vid beslut om tvångsvård kan påverkas av utformningen av lagstiftningen och dess tillämpning. Det finns rättsliga aspekter som ses som hinder för rätten till delaktighet. Den nationella lagstiftningen eller BK är inte tydlig med vad barns rätt till delaktighet innebär. Det är en svag formulerad rättighet och därmed utgör den inte någon faktisk rättighet. Barns rätt till delaktighet har central roll i rättssäkerhetsperspektivet.⁴¹ Vidare pekar artikeln på att rätten till delaktighet kan påverkas av vilka principer som rör barns rättigheter som ska ha företräde, exempelvis kan principerna om barnets bästa och barnets rätt till delaktighet vägas mot varandra och detta kan utgöra svårigheter för rätten till delaktighet för barn.⁴² Genom att studera vikten av barns delaktighet vill jag bidra med ökad förståelse för hur principen om barnets bästa tillvaratas och om det påverkas av andra principer som berör barns rättigheter. Att barnkonventionen inkorporeras i svensk lag menar Hultman & Larsson inte löser problematiken. Det krävs att lagstiftningen blir mer tydlig och en vilja från sociala myndigheters och rättsväsendets sida att tillämpa barns rätt till delaktighet. Detta innebär att det behövs mer kunskap om innebörden av rätten till delaktighet innebär.⁴³

Den tidigare forskningen ovan lyfter viktiga aspekter kring barns rättigheter såsom rättsäkerhet, delaktighet samt rätten att komma till tals som även kommer beröra min studie. Något som skiljer sig är att min studie kommer främst lägga fokus på beaktande av principen till barnets bästa vilket ger möjlighet till att göra en fördjupad analys. Jag har som mål att granska barns rättigheter genom att avgränsa mig till rätten till komma till tals och om barnets åsikter samt vilja beaktas vilket skiljer sig från den tidigare forskningen.

40 Hultman & Larsson, 2019, s. 85

41 Ibid s. s. 16

42Ibid, s. 16

43 Ibid s. 16

2.2 Principen om barnets bästa

Anna Kaldals avhandling ” Parallella processer: en rättsvetenskaplig studie av riskbedömningar i vårdnads- och LVU-mål” från 2010 behandlar huruvida den svenska lagstiftningen lever upp till barnkonventionens bestämmelser. Kaldal skriver om problematiken med principen om barnets bästa och hur det tillämpas i svensk lagstiftning samt under domstolsprocesser.⁴⁴ Detta är även en viktig aspekt som jag i min studie vill undersöka. Begreppet barnets bästa är från början redan som svårtolkad eftersom det i BK inte finns en tydlig definition utan syftet är att stater som ratificerat konventionen ska tolka begreppet i BK:s anda. Detta innebär att konventionsstater har stort handlingsutrymme att tolka begreppet vilket inte är lätt.⁴⁵ Kaldal menar att i svensk rätt anses begreppet vara något som förändras och utvecklas över tid och växlar från person till person. Därmed har den svenska staten redan tidigt låtit tolkning av begreppet barnets bästa vara mer öppet.⁴⁶

I 1 § LVU framgår det att ” det som är bäst för den unge ska vara avgörande vid varje beslut” med andra ord menas det att barnets bästa ska vara avgörande. Kaldal skriver att ökade kravet på legalitet i rättsprocessen leder till att principen om barnets bästa inte kan överge de nämnda rekvisiten för LVU. De angivna rekvisiten baseras på behovet av skydd för barnet och således utgör det som anses vara barnets bästa.⁴⁷ Kaldal menar att den svenska staten bör följa bestämmelserna i barnkonventionen och det är upp till den svenska rätten att i praktiken tillämpa konventionen samt tolka barnets bästa. Enligt Kaldal tar domstolar i LVU-mål beslut med beaktande till principen om barnets bästa trots att barnet eller vårdnadshavare inte samtycker till beslutsunderlaget. Det är upp till domstolar och myndigheter att barnet får möjlighet att komma till tals och uppehålla rättsäkerhet för att tillgodose barnets rättigheter.⁴⁸ Mot bakgrund till detta kan förhoppningsvis min studie genom att redovisa olika rättsfall som berör LVU bidra med ny förvärvad kunskap kring hur svenska domstolar i praktiken på olika sätt försöker tolka barnets bästa.

44 Kaldal, 2010,s. 65-66

45 Ibid,s. 65-66

46 Ibid, s. 68

47 Ibid, s. 67

48 Ibid, s.131

I en kvantitativ studie “Age limits for participation in child protection court proceedings in Sweden” från 2019 lyfter Elin Hultman, Staffan Höjer & Monica Larsson upp olika faktorer som kan påverka barns rätt till delaktighet och möjligheten att få framföra sina åsikter i en rättsprocess. I studien utfrågas utredande socialsekreterare, nämndemän samt advokater om deras syn om rätten till delaktighet för barn och hur barnets ålder samt mognad påverkar det.⁴⁹ I resultatet framkommer det att en del respondenter tycker att det är aktuellt med en åldersgräns samt att barns delaktighet borde begränsas. En del respondenter menar att genom att ha ett offentligt biträde för barn innebär det att barnet inte är i behov av processrätt och därmed får skydd. Författarna menar att resultatet visar att det är främst mognaden och inte åldern som är avgörande för delaktigheten.⁵⁰ Studieresultatet pekar på att det är domstolars och myndigheters uppgift att finna möjliga utvägar så att barnet blir delaktig och får möjlighet att framföra sin talan direkt eller indirekt istället för att begränsa delaktigheten på grund av barnets ålder eller mognad.⁵¹ Genom att studera rätten att komma till tals bedömer jag att min studie kan bidra med en ökad förståelse till om det är barnets ålder eller mognad som påverkar rätt till delaktigheten eftersom samtliga aspekter hör ihop med varandra.

3. Barnkonventionen

FN:s konvention om barns rättigheter är ett universellt internationellt avtal som bistår med skydd för barns rättigheter på miniminivå som stater inte får gå under.⁵² Konventionen är en av många internationella instrument inom området mänskliga rättigheter vars syfte går ut på att skydda och främja rättigheterna för människor som är särskilt utsatta från att deras rättigheter utnyttjade. I deklarationen från 1959 om barns rättigheter uppmärksammades barns sårbarhet som ” på grund av sin fysiska och psykiska omogenhet ”behövde särskilda skyddsåtgärder och vård, inklusive lämpligt rättsligt skydd före såväl efter födelsen,

Den 20 november 1989 antog FN:s generalförsamling konventionen om barns rättigheter och det blev ett juridiskt bindande fördrag som berörde skyddet av barns rättigheter. Syftet var att

49 Hultman, Höjer & Larsson, 2019, s. 4

50 Ibid, s. 5-6

51 Ibid, s. 8

52 Office of the United Nations High Commissioner for Human Rights 2007, s. 8

kunna skydda barnen i samhället och därför skrev konventionsstaterna under konventionen som tillskrevs barn samma status som andra individer.⁵³

I BK finns det huvudsakligen fyra artiklar som ytterligare stadgar rättigheter för barn:

Artikel 2: Alla barn har samma rättigheter och lika värde.

Artikel 3: Vid alla beslut som berör barn ska barnets bästa alltid beaktas.

Artikel 6: Alla barn har rätt till liv, överlevnad och utveckling.

Artikel 12: Alla barn har rätt att uttrycka sin mening och få den respekterad vid frågor som rör dem själva.

Barnkonventionen inkorporerades i svensk lag den 1 januari 2020. Barnkonventionen har fått samma status som andra svenska rättskällor såsom utlänningslagen, socialtjänstlagen och även föräldrabalken. Numera kan individer ensamt åberopa BK i svenska domstolar, något som tidigare inte har kunnat göras eftersom konventionen inte varit en del av svensk lag. Att barnkonventionen inkorporerats i svensk lagstiftning innebär inte att barn tillskrivs nya rättigheter utan det innebär att BK får större genombrott och högre status.⁵⁴ Detta avsnitt kommer beröra artiklar 3 och 12 som beaktar barnets rättsliga ställning.

3.1 Artikel 3

Den slutliga texten som godkändes av generalförsamlingen den 20 november 1989 i resolution 44/25 stadgar följande:⁵⁵

Vid alla åtgärder som rör barn, vare sig de vidtas av offentliga eller privata sociala välfärdsinstitutioner, domstolar, administrativa myndigheter eller lagstiftande organ, skall barnets bästa komma i främsta rummet.

Konventionsstaterna åtar sig att tillförsäkra barnet sådant skydd och sådan omvårdnad som behövs för dess välfärd med hänsyn tagen till de rättigheter och skyldigheter som tillkommer dess föräldrar, vårdnadshavare eller andra personer som har lagligt ansvar för barnet, och skall för detta ändamål vidta alla lämpliga lagstiftnings- och administrativa åtgärder.

Konventionsstaterna skall säkerställa att institutioner, tjänster och inrättningar som ansvarar för vård eller skydd av barn uppfyller av behöriga myndigheter fastställda normer, särskilt vad gäller säkerhet, hälsa, personalens antal och lämplighet samt behörig tillsyn.

I förarbeten till barnkonventionen framgick en diskussion om vad som motsvarade en tvåfaldig kvalifikation vid utformningen av första stycket i artikel 3 ”barnets bästa skall komma i främsta rum”. Den engelska utformningen av texten var ”the best interests of the

53 Office of the United Nations High Commissioner for Human Rights 2007, s. 37

54 Unicef. Barnkonventionen blir svensk lag! u.å.

55 Office of the United Nations High Commissioner for Human Rights 2007, s. 355

child shall be a primary consideration". Ordet "primary" antydde på att andra överväganden även om de inte ansågs vara primära skulle kunna beaktas. Även ordet "a" indikerade att det eventuellt kunde finnas flera överväganden som var och en sågs som primära.⁵⁶

Frågan som uppstod med hjälp av de standarder som införlivades i andra allmänt accepterade instrument för mänskliga rättigheter handlade om huruvida en kvalifikation inte sågs som tillräcklig. Om detta var fallet skulle utformningen av den engelska konventionstexten ändras till att antyda på att barnets bästa skall vara "the primary consideration" istället för "a primary consideration".⁵⁷

Vidare genomfördes en diskussion om barnets bästa huruvida på humanitära skäl skulle vara det främsta övervägandet vid beslut som antagits av föräldrar, vårdnadshavare, sociala institutioner eller statliga institutioner.⁵⁸ Genom en internationell konvention infördes skyldigheter för föräldrar och vårdnadshavare. Vissa delegationer ansåg att införandet av skyldigheterna gav större skydd för barnet. Dessutom menade de att ordet "paramount (av största vikt)" användes för att ge betydelse till det hänsyn som skulle tas till barnets intressen var för brett och vissa delegationer menade på att barnets bästa skulle vara "a primary consideration".⁵⁹

Det framkom även under diskussionen argument om att barnets bästa borde vara det primära övervägandet men behövde inte alltid vara avgörande. Eftersom andra parter intressen kunde ha lika värden eller väga tyngre i vissa fall såsom exempelvis medicinska nödsituationer under en förlossning. Det var viktigt att beslutsfattare som möjliggjorde att andra intressen övervägt barnets bästa kunde påvisa att det i det enskilda fallet skett en sammanvägning av alla delar och att barnets bästa alltid skulle beaktas och kunna visas i processen.⁶⁰

⁵⁶ Office of the United Nations High Commissioner for Human Rights, 2007, s. s. 344

⁵⁷Ibid. s. 344

⁵⁸ Ibid, s.339

⁵⁹ Ibid, s. 339

⁶⁰ Ibid, s.339

3.2 Artikel 12

Den slutliga texten som godkändes av generalförsamlingen den 20 november 1989 i resolution 44/25 stadgar följande: ⁶¹

Konventionsstaterna ska tillförsäkra det barn som är i stånd att bilda egna åsikter rätten att fritt uttrycka dessa i alla frågor som rör barnet. Barnets åsikter ska tillmätas betydelse i förhållande till barnets ålder och mognad.

För detta ändamål ska barnet, i alla domstolsförfaranden och administrativa förfaranden som rör barnet, särskilt beredas möjlighet att höras, antingen direkt eller genom en företrädare eller ett lämpligt organ och på ett sätt som är förenligt med nationella procedurregler.

I förarbeten framgick att utgångspunkten för artikel 12 var att i alla officiella åtgärder som berörde barn, oavsett om de genomfördes av privata eller offentliga institutioner, administrativa myndigheter eller domstolar skulle barnets bästa alltid vara övervägande. Barnets åsikter skulle tillmätas betydelse i förhållande till dennes ålder och mognad. I alla administrativa eller rättsliga förfaranden som handlade om barn som nått en viss ålder skulle de ha möjlighet att höras som en oberoende part i förfarandet och dennes åsikter skulle beaktas i stor grad.⁶²

Det argumenterades om att konventionsstaterna skulle garantera barnet det skydd som sågs som nödvändigt för dennes välbefinnande med beaktande till föräldrarnas rättigheter och skyldigheter. Hänsyn skulle tas även till barnets utveckling vid alla nödvändiga åtgärder. Konventionsstater skulle tillförsäkra och ha en övervakning av institutioner och personer som var direkt ansvariga för vård av barn.⁶³ De flesta delegationer i arbetsgruppen ansåg att de frågor som rörde barn i konventionsstaterna skulle möjliggöra för barn att få uttrycka sin åsikt och därmed skulle det inte begränsas av en lista utan staterna hade större handlingsutrymme att finna lösningar på detta.⁶⁴

61 Office of the United Nations High Commissioner for Human Rights, 2007437

62 Ibid, s. 438

63 Ibid, s. 439

64 Ibid, s. 440

4. Svensk lagstiftning

Barnkonventionens bestämmelser om rätten att komma till tals samt barnets bästa går att finna i LVU 1 §. 5 § samt föräldrabalken kapitel 6.⁶⁵ Det är av stor vikt att barns rättigheter tillgodoses inom alla områden som berör barn. Myndigheter som arbetar med barnets intressen och rättigheter ska i sina beslut och åtgärder ha ett barnperspektiv.⁶⁶

4.1 Föräldrabalken - kapitel 6

I föräldrabalken kap 6:2a framgår det att vid alla beslut om vårdnad, umgänge och boende ska barnets bästa beaktas ” Barnets bästa skall vara avgörande för alla beslut om vårdnad, boende och umgänge”. Paragrafen är kopplad till BK:s artikel 3.⁶⁷ Alla beslut som avgörs i domstolar och berör barn ska ta hänsyn till barnets egen vilja med avseende till mognad och ålder. Ökad mognad och stigande ålder innebär att barnet får större ansvar över sin rätt.⁶⁸ I förarbetena går det att både långsiktigt samt kortsiktig utläsa samt tolka att domstolar enligt principen om barnets bästa ska beakta barnets utveckling och välbefinnande.⁶⁹ Barnets vilja samt intresse ska vara i centrum och får inte påverkas av andras intressen. Att finna vilka intressen som ska tillgodoses kan vara svårt eftersom barns intressen är personliga, dock går det att använda rättigheter i 6:1 FB (rätten till omvårdnad, trygghet och god uppfostran) som stöd.⁷⁰

4.2 Socialtjänstlagen (SoL)

År 1980 tillkom Socialtjänstlagen (SoL) genom socialtjänstreformen och när den trädde i kraft avstannade tidigare barnavårdslagen.⁷¹ I varje kommun har socialnämnden det yttersta ansvaret för sina invånare vilket framgår i 2 kap 1 § första stycket:⁷²

65 Kaldal, 2010, s. 66.

66 Ibid, s. 37

67 SOU 1997:116, s. 134

68 Melin, 2004, s.13

69 Ibid, s. 104

70 Walin & Vängby: Föräldrabalken, 2013, 2 a §

71 Prop. 1989/90:28 s.37.

72 Socialstyrelsen, 2015, s. 62

Varje kommun svarar för socialtjänsten inom sitt område, och har det yttersta ansvaret för att enskilda får det stöd och den hjälp som de behöver. Detta innebär ingen inskränkning i det ansvar som vilar på andra huvudmän.

Detta ansvar berör även barn och unga. I 5 kap. 1 § SoL framgår det att socialtjänsten har ett särskilt ansvar att se till att barn och unga växer upp under trygga och goda förhållanden. I varje enskilt fall som handlar om barn måste socialtjänsten bedöma vilket skydd eller stöd barnet kan tänkas behöva och det framgår i 1 kap 2 § SoL:

Vid åtgärder som rör barn ska barnets bästa särskilt beaktas. Vid beslut eller andra åtgärder som rör vård- eller behandlingsinsatser för barn ska vad som är bäst för barnet vara avgörande.

Vidare framgår det av lagrummet att med ”barn” avses varje person som är under 18 år och med ”åtgärder” avses insatser på enskild nivå, exempelvis utrednings-, behandlings- eller stödinsatser⁷³. Inom SoL nämns det även som i förarbeten till BK art. 3 att barnets bästa inte alltid är avgörande för det beslut som fattas, men det ska alltid beaktas, utredas samt redovisas.⁷⁴

Barnets rätt att komma till tals framgår i 3 kap. 5 § SoL som anger i andra stycket att när en åtgärd berör ett barn ska denne få relevant information, och hans eller hennes inställning ska klarläggas så långt som det är möjligt. Barnets ålder och mognad ska ses över när hänsyn till barnets vilja tas. Socialtjänstens uppgift är att skaffa sig en helhetsbild av barnet samt dess behov och barnet får inte utsättas av press. Barn som har fyllt 15 år har enligt 11 kap. 10 § SoL rätt att själva föra sin talan i mål och ärenden. Yngre barn ska enligt samma lagrum även höras om det anses vara nytta för utredningen samt att barnet inte tar skada av det.⁷⁵

SoL ses som en ramlag och det innebär att det inte förekommer många handlingsregler och de mål som lagen nämner styr verksamheten. Utgångsläget med SoL är att det erbjuds frivilliga insatser i första hand och när det inte ges samtycke till dessa insatser kan socialtjänsten vidta tvångsåtgärder (LVU).⁷⁶

73 Socialstyrelsen, 2012, s. 8-9

74 Prop. 1996/97:124 s. 99–100

75 Socialstyrelsen, 2012, s. 12

76 Prop. 2012/13:10 s. 127

4.3 LVU

LVU finns till som skydd för barn och ungas rätt till en trygg och säker uppväxt. Det ska även motverka en otrygg och destruktiv utveckling hos barn och unga.⁷⁷

Lagen stadgar följande i sin inledning:

1 § Insatser inom socialtjänsten för barn och ungdom ska göras i samförstånd med den unge och hans eller hennes vårdnadshavare enligt bestämmelserna i socialtjänstlagen (2001:453).

Insatserna ska präglas av respekt för den unges människovärde och integritet.

Den som är under 18 år ska dock beredas vård enligt denna lag, om någon av de situationer som anges i 2 eller 3 § föreligger och det kan antas att behövlig vård inte kan ges den unge med samtycke av den eller dem som har vårdnaden om honom eller henne och, när den unge har fyllt 15 år, av honom eller henne själv.

Vård med stöd av 3 § får även beredas den som har fyllt 18 men inte 20 år, om sådan vård med hänsyn till den unges behov och personliga förhållanden i övrigt är lämpligare än någon annan vård och det kan antas att behövlig vård inte kan ges med den unges samtycke. Vissa andra åtgärder får vidtas utan samtycke enligt 22 och 24 §§. Vid beslut enligt denna lag ska vad som är bäst för den unge vara avgörande.

Paragraf 2§ och 3§ i LVU som tidigare nämnt berör rekvisit för beredande av tvångsvård. För att kunna tillämpa LVU behöver socialnämnden ansöka om det enligt 4 § LVU hos förvaltningsrätten⁷⁸. Socialnämnden har i grunden en utredningsplikt som står stadgad i 1 § SoL och det förleder en skyldighet att påbörja en utredning om det föreligger orsak att anta att det finns vårdbehov för barnet eller den unge. Utredning samt ansökan ska noggrant beskriva om socialnämnden tidigare satt in insatser, vårdbehovet för barnet eller den unge och hur detta ska tillgodoses, vilka förhållanden barnet eller den unge har och alla omständigheter som påvisar att beslut om LVU är nödvändigt.⁷⁹

4.3.1 Barnets bästa & rätten att komma till tals i LVU- processen

Vid beslut om vård enligt LVU har alltid barnets bästa företräde. Rätten till delaktighet och rätten att komma till tals ska beaktas i beslutsunderlaget. I 36 § LVU framgår rätten att komma till tals och domstolar ska ta hänsyn till barnets ålder och mognad när det kommer till barnets åsikter. Detta lagrum samt 11 kap.10 § SoL reglerar även rätten för barnet att få relevant information.⁸⁰ Genom att få relevant information ökar barnets chans för att kunna

77 Prop. 1989/90:28, s. 63.

78 SOU 2000:77 s. 325

79 Prop. 1989/90:28, s. 109

80 36 § 2 st. LVU

delta och framföra sina åsikter.⁸¹ I domstolar får yngre barn föra fram sina åsikter om det inte föreligger en risk att barnen tar skada av det.⁸² I dessa fall brukar ett offentligt biträde företräda barnet om inget annat har angetts.⁸³ Exempelvis får vårdnadshavare i fall enligt 2 § LVU inte föra barnets talan enligt Högsta förvaltningsdomstolen eftersom det förekommer konflikt av intresse mellan vårdnadshavare och barnet.⁸⁴ Medan unga som är 15 år eller äldre alltid har rätt att föra sin egen talan. Hur åsikter ska framföras är oklart, det kan ske skriftligt, muntligt eller genom att en representant framför barnets åsikter. Det är vanligt att socialtjänsten inhämtar barnets åsikter i utredningar och det sedan används i beslutsunderlaget i domstolsförfarandet.⁸⁵

4.3.2 Barnrättsperspektiv

I en rapport från socialstyrelsen ”Barnets rätt och LVU” 2009 förklaras det att det finns två sätt genom barnperspektivet att se barn: dels genom att se med barnets ögon och dels att se barnet. Det är viktigt att vuxna accepterar och ser barnet som ett objekt med behov av stöd. Även ger barnet dess rätt som subjekt och då lyssnar till barnets egna tankar och röst samt försöker leva sig in i sättet barnet ser på allt.⁸⁶

Rapporten förklarar genom systematisering vad som kan inkluderas i en prövning av barnets bästa i två termer: barnets intressen och barnets behov. Här menas att barnets behov kopplas i första hand till vad vuxna bedömer barnet är i behov av – med ett utifrånperspektiv. Barnets intressen ska istället ses ur dennes egen synvinkel om vad barnet behöver- detta kallas för inifrånperspektiv. Det är viktigt att man pratar *med* barnet än att det pratas *om* barnet.⁸⁷

6 kap 2a § FB skriver att barnets bästa ska komma i främsta rum vid alla avgörande. Detta innebär att det är viktigt att ett barnperspektiv finns vid en bedömning av vad barnets bästa

81 SOU 2015: 71, s. 403

82 11 kap. 10 § SoL

83 39 § 1 st. LVU

84 HFD 2011 ref. 78

85 Prop. 2012/13:10, s. 135.

86 Socialstyrelsen, Barnets rätt och LVU- om barnet i rättsprocessen, s. 18

87 Ibid s. 18

anses vara. År 2006 tillkom flera förändringar av 6 kap. 2a § FB som tydliggjorde barnperspektivet ytterligare. När det kom till barnets bästa var den tidigare lagtexten fokuserad på att ”komma i främsta rummet” medan det nya talade om att barnets bästa skulle ses som ”avgörande”.⁸⁸

Vuxna behöver inte alltid aktivt ingripa utifrån barnets vilja eller åsikter bara för att barnet har rätt att få sin vilja samt åsikter beaktad. Ett barnperspektiv går ut på att man ur ett helhetsperspektiv beaktar barnets bästa. Tillsammans med kunskapen om vad som är bäst för barnet i allmänhet och kännedom om barnets livssituation är det en finkänslig uppgift att bedöma värdet av vad barnet säger och sätta det in i en kontext. Det finns delade meningar om den unges eller barnets situation medför ”påtaglig risk för skada” eller splittring om huruvida annat rekvisit är uppfyllt. Barnperspektivet ska i första hand i tolkningsutrymmet vara vägledande. Det är viktigt att sätta barnet i fokus och utifrån ålder och mognad beakta barnets egen inställning. Barn ska kunna få möjlighet till insyn och kunna påverka sin sak.⁸⁹

Vidare innebär ett barnperspektiv att barnets rättsäkerhet tillgodoses i alla steg i processen samt att barnets bästa ska ses som vägledande. Det ska utifrån rättsregler prövas om vårdens förutsättningar och beslut samt bedömningar varit särskilt grundade i kunskapen om barnets behov.⁹⁰ Barnrättsperspektivet ska genomsyras i beslutsprocessen samt handläggningsprocessen.⁹¹

5. Rättspraxis

I detta avsnitt presenteras nedan utvalda rättsfall som rör sig om tvångsomhändertagande 2 § LVU. Urvalet av rättsfall har som tidigare nämnt varit slumpmässiga och rättsfallen kommer att förses med nummer för att det i analysen tydligt ska framkomma vilket rättsfall det gäller.

88 Prop. 2005/06:99 s. 6

89 Ibid, s. 18

90 Ibid s.18

91 Socialtjänstlagen 1:2

5.1 Dom 1

En 14 årig flicka och hennes yngre syster 13 år omhändertogs av socialnämnden enligt 1 och 2 §§ LVU. Modern överklagade domen till kammarrätten och yrkade på att ansökan från socialnämnden om vård med stöd av LVU skulle avslås för båda syskonen. Socialnämnden motsatte sig ändring av domen. Som grund anförde socialnämnden att barnen var födda i Sverige men flyttade med modern tillbaka till sitt hemland Irak. I flera år hade barnen velat flytta tillbaka till Sverige men modern har motsatt sig detta. I samtal med socialtjänsten har barnen uppgett att modern utsatt dem för våld och att det fanns en risk för att de skulle giftas bort. Barnen har under utredningens gång tagit tillbaka samtliga uppgifter och vid senare skede har den yngre systemen ändrat sig och vidhållit att uppgifterna om våld, hot samt bortgifte var sanna. Barnen bedömdes vara i akut behov av skydd och omhändertogs omedelbart enligt 6 § LVU för placering hos en jourfamilj.

Kammarrätten bedömde att den yngre systemens uppgifter var så pass tillförlitliga att det var sannolikt att båda systrar utsatts för omsorgsbrister samt misshandel som avses i 2§ LVU. Det utgjorde en påtaglig risk att systrarnas hälsa och utveckling skadades om de inte fick behövlig vård utanför hemmet och kammarrätten menade följande:

Den yngre systemen har för olika personer berättat om hur hon och den äldre systemen utsatts för bl.a. fysiskt våld och hot om bortgifte. Hon har med undantag förutom en kortare period stått fast vid sin berättelse. Den yngre systemen har varit relativt konsekvent i sin beskrivning av situationen i hemmet. Flickans uppgifter bekräftades också inledningsvis av den äldre systemen.

Vidare hade det anförts för KamR att den yngre systemen berättat sina uppgifter i hopp om att få stanna i Sverige. Rätten hade dock svårt att se att flickans starka rädsla för att återvända till hemlandet enbart berodde på de allmänna förhållandena där. Kammarrätten menade även:

Kammarrätten anser att uppgifterna om missförhållanden varit av så allvarligt slag att det får anses föreligger en påtaglig risk för att flickornas hälsa och utveckling skadas och därför ska uppgifterna läggas till grund för bedömningen.

Vid en sammantagen bedömning ansåg kammarrätten att den yngre systemens berättelse låg som grund för bedömningen. Med beaktande till den äldre systemen samt moderns förnekande och eftersom modern inte samtyckt till vård hade förutsättningarna för vård enligt LVU uppfyllts. Kammarrätten avslög därför överklagan.

5.2 Dom 2

Socialnämnden ansökte om vård av 13-årig flicka enligt 1 och 2 §§ LVU hos FR som avslög ansökan. Socialnämnden överklagade beslutet till kammarrätten. Socialnämnden uppgav att flickan under sin uppväxt på olika sätt blivit övergiven av sina vårdare vid flera tillfällen. Flickan hade på grund av detta fått ta ansvar för sin situation och tagit hand om sig själv trots sin låga ålder. Hos faderns bostad förekom det brister i grundläggande omsorg när det kom till mat, känslomässig bekräftelse samt närvaro från faderns sida och flickan hade utsatts för fysisk samt psykisk misshandel. Fadern ställde höga krav på flickan och saknade insikt i hennes behov. Flickan hade själv under samtal med socialtjänsten nämnt att hon och fadern ofta hade konflikter och att hon inte kände sig trygg hemma på grund av hot samt våld från fadern. Flickan uttryckte att hon inte ville bo hos fadern.

Kammarrätten hänvisade till två olika lagrum som skäl för domstolsavgörandet varav ena berörde 1 § andra stycket och 2 § LVU om brister i omsorgen eller annat förhållande i hemmet. KamR hänvisade även till:

Av socialstyrelsens föreskrifter (SOSFS 1997:15) angående tillämpningen av LVU framgår bl.a. att svårartade relationsstörningar mellan barn och förälder kan innebära en mycket allvarlig risk för den unges hälsa t.ex. genom ökad risk för självmord eller risk för att den sociala utvecklingen skadas genom att den unge söker sig hemifrån. Även om det inte finns i hemmet konstaterbara missförhållanden kan relationsstörningen utgöra en skada för barnet.

Flickan hade uttryckt vid en muntlig förhandling i kammarrätten hade hon tydligt att hon inte ville bo med fadern och inte hon hade någon som helst kontakt med honom. KamR menade även att socialtjänsten beviljat olika insatser till både flickan samt fadern och det inte gett större framgång. Fadern saknade även insikt i flickans behov;

Enligt kammarrättens mening saknar fadern insikt i flickans behov då han avfärdar hennes påståenden som överdrivna. Kammarrätten bedömer att dessa relationsproblem utgör en påtaglig risk att flickans hälsa och utveckling skadas.

Kammarrätten delade flickan samt socialnämndens uppfattning och därför beviljades överklagandet. Eftersom fadern inte samtyckt till vårdplanen skulle flickan beredas vård med stöd av 1 § andra stycket samt 2 § LVU.

5.3 Dom 3

Förvaltningsrätten beslutade att avslå socialnämndens ansökan om vård för två syskon, en 14 årig flicka och en 12 årig flicka med stöd av 1 och 2 §§ LVU på grund av brister i omsorgen samt fysisk misshandel. Eftersom både modern och fadern samtyckt till vårdplanen ansågs

vara hjälpsökande ansåg FR att vård kunde ges på frivillig väg. Domen överklagades till kammarrätten av den äldre systemn och socialnämnden. Socialnämnden menade att beslut och domar enligt LVU skulle grundas på barnets perspektiv och barnets bästa. Vidare anfördes det att båda syskon utsatts för hot och våld av föräldrarna under längre tid. Bland annat uppgav den äldsta systemn att hon blivit dragen i håret, tagit emot örfilar och att båda föräldrarna hade knuffat henne samt ha slitit i henne. Den yngre systemn uppgav även att hon tagit emot örfilar från modern.

Offentligt biträde för den äldsta systemn yrkade på att flickan ville beredas vård i enlighet med socialnämndens ansökan. Omsorgsbristerna och våldet som pågått under längre tid hade lett till att hon mådde mycket dåligt. Offentligt biträde för den yngre systemn bestred bifall till överklagan menade att det visst förekom omsorgsbrister och psykisk misshandel. Men biträdet menade att samtycket som både modern och fadern gett till vårdplanerna ansågs vara tillförlitliga eftersom föräldrarna inte ingripit i vården sedan domen från förvaltningsrätten vilket dem kunde ha gjort.

KamR menade att uppgifterna om fysisk misshandel inte gav tillräckligt med stöd för att konstatera att båda flickor utsatts:

Utredningen innehåller inte någon dokumentation eller annat konkret stöd för påståendet om skador efter fysisk misshandel. Det finns hellre inga uppgifter eller iakttagelser från någon utomstående. De uppgifter som barnen har lämnat har till viss del modifierats och till viss del tagits tillbaka.

Vidare menade KamR att nämndens utredning påvisat att det förekommit psykisk misshandel som även båda föräldrar erkänt till samt att det fanns brister i omsorgen. KamR skrev följande om förutsättningar för tvångsvård:

Kammarrätten anser att det inte bara finns en påtaglig risk för skada utan anser också att utredning ger klart stöd för att båda flickors hälsa och utveckling redan tagit skada till följd av den psykiska misshandeln och bristerna i omsorgen i föräldrahemmet.

KamR menade även att:

Det samtycke och den välvilja som båda föräldrar gett inte har visat på ett tillräckligt tillförlitligt sätt för att vården av barn kan åstadkommas på frivillig väg.

I en sammantagen bedömning gav kammarrätten därför bifall till överklagan och båda syskon skulle beredas vård med stöd av 1 och 2 §§ LVU.

5.4 Dom 4

Socialnämnden fick bifall av förvaltningsrätten och omhändertog en 10 årig pojke med stöd av 1 samt 2 §§ LVU på grund av brister i omsorgen. Domen överklagades av både modern och fadern till kammarrätten. Socialnämnden bestred överklagan och menade att familjrelationen mellan pojken och föräldrarna var ohälsosam och att pojken ofta satte måendet av föräldrarna framför sitt eget. Både föräldrar saknade insikt i pojkens behov. Fadern led av alkoholmissbruk och var ofta på dåligt humör vilket gjorde att hela familjen var ofta rädd för honom. Pojken hade påtalat vid ett flertal tillfällen att han inte ville leva. Offentligt biträde för pojken menade att pojken saknade sina föräldrar men trivdes bra i familjehemmet. Pojken ville inte förorsaka sorg hos sina föräldrar och gjorde därför allt för att undvika det. Han ville i första hand tillbaka hem till föräldrarnas bostad men uppgav att om det inte fungerade så kunde han stanna kvar i familjehemmet.

Kammarrätten ansåg i en sammantagen bedömning att bristerna i omsorgen för pojken var genomgripande och båda föräldrarna saknade insikt i vårdbehovet för pojken samt det fanns en oro för pojkens mående på grund av tidigare suicidtankar.

Enligt förarbetena till LVU faller uttrycket ”brister i omsorgen” under situationer där den unge utsätts för vanvård. Brister i omsorgen föreligger om exempelvis den unges behov av känslomässig trygghet och stimulans allvarligt eftersätts, t.ex. på grund av missbruk eller psykiska störningar hos föräldrarna. Det kan också handla om djupgående konflikter dem emellan, där den unge får sitta emellan eller att den unge inte tillförsäkras en trygg uppväxtmiljö.

Vidare skrev KamR:

Kammarrätten anser att nämndens utredning visar att det föreligger brister i omsorgen. Förutom den psykiska misshandeln pojke utsatts för, har han återkommande bevittnat föräldrarnas djupgående konflikter.

KamR avslog därför överklagan och med beaktande till tidigare uppgifter som nämnts av socialnämnden och pojke ansågs förutsättningar för vård enligt LVU 2 § uppfyllts.

5.5 Dom 5

Två syskon, en 14 årig flicka och en 16 årig flicka omhändertogs enligt 1 och 2 §§ LVU. Båda föräldrarna överklagade domen till kammarrätten och yrkade på att rätten skulle upphäva beslutet om LVU för båda flickor. Socialnämnden bestred och ansåg att överklagandet skulle avslås. Båda flickorna hade uttryckt att de utsatts för kränkande behandling och psykisk misshandel samt fysiskt våld i hemmet. Flickorna hade blivit slagna av fadern, modern samt deras äldsta bror vid flertal tillfällen och utsatts för verbala

kränkningar. Brodern och föräldrarna kontrollerade vad flickorna hade på sig, vilken musik de lyssnade på och de fick inte lämna hemmet utan brodern eller föräldrarna. Offentligt biträde för 14 åriga flickan yrkade på att överklagandet skulle avslås och menade på att flickan vidhöll sin inställning om att föräldrarna samt den äldre brodern utsatt henne och systemen för psykisk samt fysisk misshandel. Flickan mådde bättre nu och uppgifter från jourhemmet kunde bekräfta det. Offentligt biträde menade även att flickan uttryckt att om hon eller systemen tvingats tillbaka till föräldrarna skulle hon rymma.

I sin bedömning hänvisade kammarrätten till ett rättsfall från Högsta förvaltningsdomstolen (HFD 2017 ref.42):

Vid bedömning av uppgifternas tillförlitlighet som måste göras om en annan utredning saknas till stöd för barnets uppgifter ska barnets berättelse och subjektiva upplevelse av hemförhållandena väga tungt. Även yngre barns uppgifter mot bakgrund av lagstiftningens syfte måste kunna tillmätas sådan tyngd att de ensamma kan ligga till grund för ett omhändertagande.

Vidare skrev KamR:

De uppgifter som barnen har lämnat förnekas av deras föräldrar. Det finns inte någon annan utredning som ger stöd åt barnens uppgifter. Kammarrätten måste alltså bedöma tillförlitligheten i deras uppgifter.

Kammarrätten menade att båda flickor samstämmt uppgett att de utsatts för kränkande behandling och fysisk misshandel av den äldre brodern samt båda föräldrarna. Dessa uppgifter var oförändrade och lämnats av flickorna vid flera olika tillfällen och till olika parter. Kammarrätten ansåg:

”Det har inte kommit fram någon en rimlig anledning till att barnen skulle lämna osanna uppgifter om situationen i hemmet.”

Båda föräldrar hade medgett att de accepterat att flickorna bodde hos en annan familj men kammarrätten ansåg att föräldrarna saknade förståelse för barnens upplevelse och dem inte kunde utgöra ett förlitligt samtycke. Därmed avslög överklagandet.

5.6 Dom 6

Socialnämnden omhändertog 2014 en 14 årig flicka tillsammans med hennes fyra styvsyskon enligt 1 § och 2§ LVU på grund av brister i omsorgen samt hot och våld i hemmet. Flickan överklagade domen till kammarrätten och yrkade på att hon inte skulle beredas vård enligt LVU. Hon åberopade att styvfadern som skapat oro i hemmet hade lämnat familjen och det sen dess blivit lugnt. Det fanns inga skäl att misstänka att det förekommit brister i omsorgen

för henne. Flickan hade inte bevittnat våld eller utsatts för det sedan 2013. Hon trivdes i hemmet och hade en bra relation till sin mor. Flickan hade inte längre någon kontakt med styvfadern och ville inte att han skulle vara delaktig i hennes liv.

Socialnämnden bestred bifall till överklagandet och menade på att modern brast i omsorgen för flickan genom att hon inte skyddade flickan från att utsättas för hot och våld. Nämnden ansåg att flickan var i fortsatt behov av vård med stöd av LVU i avvaktan på beslut om hon kunde återplaceras hos modern. Det var viktigt att försäkra sig om att modern kunde skydda sig själv från styvfadern och därefter flickan.

KamR skrev i sin bedömning att:

Det tidigare när styvfadern bodde i moderns hem funnits brister från moderns sida i omsorgen om flickan. Även om dessa brister i någon mån skulle finnas kvar så återstår frågan om det på grund av dessa finns en påtaglig risk för att flickans hälsa eller utveckling skulle skadas. Mot bakgrund av inkomna uppgifter finner kammarrätten att den eventuella risken inte kan ses vara så påtaglig i den mening som avses i LVU.

Kammarrätten ansåg och höll med flickan att det inte längre fanns bevis på att styvfadern utsatte flickan för hot, våld eller annat obehag. Även om det inte gick att utesluta helt att flickan skulle utsättas för våld av styvfadern ansåg nämnden att risken var liten eftersom han numera var skild från modern samt att hans barn sedan tidigare var omhändertagna enligt LVU. Kammarrätten ansåg att risken för att flickans hälsa och utveckling skulle skadas inte var påtaglig och därför beviljades överklagan.

5.7 Dom 7

Socialnämnden omhändertog två syskon, en 11 årig pojke respektive en 8 årig flicka på grund av brister i omsorgen med stöd av 1 och 2 §§ LVU. Fadern och modern överklagade domen till KamR och yrkade på att rätten avslog ansökan om vård för båda barnen. Socialnämnden ansåg att överklagandet skulle avslås och anförde att det fanns en pågående förundersökning hos polisen kring våldet mot båda barnen. Barnen hade i barnförhör uttryckt flera detaljer om allvarligt fysiskt våld som upprepats mot båda. Pojken och flickan berättade om faderns psykiska misshandel mot modern under deras uppväxt och pojken påvisade en stor rädsla för fadern och ville inte träffa honom. Både socialtjänsten och polisen bedömde att barnen var i behov av skyddade personuppgifter och vistades därför på en hemlig ort på grund av hot om våld från faderns sida. Sedan vården påbörjats uppvisade pojken och flickan en positiv

utveckling och socialnämnden bedömde att barnens uppgifter om våldet ansågs vara trovärdiga.

Även här hänvisade KamR till samma rättsfall (HFD ref. 42) som i Dom 5 (se avsnitt 5.5). Kammarrätten ansåg att mot bakgrund av de uppgifter som framkom från barnen och socialnämnden att det fanns en påtaglig risk att barnens hälsa och utveckling skulle skadas.

Barnen har i vart fall till socialtjänsten, polisen och sina offentliga biträden uppgett att de utsatts för våld. Det framgår att de har lämnat detaljerade uppgifter om våldet. Barnen har under en relativt lång tid vidhållit att de utsatts för våld och det framgår inte att de har återtagit sina uppgifter i någon del.

Kammarrätten konstaterade att barnens uppgifter i utredningen var knapphändiga och att det berodde på den pågående förundersökningens sekretess från polisens sida förhindrat att det inkommit mer detaljerade uppgifter och skrev därför:

Kammarrätten kan inte göra en egen bedömning av barnens berättelser utan är i huvudsak hänvisade till andras bedömning av vad barnen har sagt. Tillförlitligheten av barnens berättelser måste således av nödvändighet bedömas utifrån det underlag som finns tillgängligt vilket innebär att man måste främst utgå från vad socialnämnden och barnens offentliga biträden redogjort för i dessa avseenden.

Vidare skrev KamR:

Polisens säkerhetsenhet har dessutom bedömt att det finns en hög risk för att barnen och modern ska utsättas för hedersrelaterat våld och risken för våld troligtvis har ökat under tiden dessförinnan. Kammarrätten anser att den bedömning som polisen har gjort också måste tillmätas betydelse.

Eftersom fadern inte samtyckt till vården ansåg kammarrätten att barnen skulle beredas för vård med stöd av 1 och 2 §§ LVU. Därmed avslogs överklagandet.

5.8 Dom 8

Socialnämnden omhändertog två pojkar, 12 och 14 år enligt 1§ andra stycket och 2§ LVU på grund av brister i omsorgen och moderns mående. Modern överklagade domen till kammarrätten. Socialnämnden bestred bifall till överklagan och menade att båda pojkar varit aktuella inom socialtjänsten under åren 2010-2012 vid flera tillfällen och samtliga utredningar hade påvisat omfattande brister i miljön hos modern på grund av hennes psykiska ohälsa. Pojkarna hade växelvist bott hos båda föräldrar och enbart hos fadern under perioder. Båda syskon sågs som slutna känslomässigt och de var ytterst anpassningsbara eftersom de tidigare på grund av moderns varierande sinnesstämning hade tvingats anpassa sig. Dessutom var det hög skolfrånvaro för båda pojkarna eftersom de hade ett stort kontrollbehov mot modern och

vid flera tillfällen lämnat skolan för att kontrollera att modern mår bra. Familjen hade haft flera olika insatser via socialtjänsten exempelvis stödkontakt och deltagit i utbildning via BUP men modern hade valt att inte delta i vissa av insatser och andra hade avbrutits. Nämnden menade att på grund av att fadern funnits som en skyddsfaktor gentemot moderns brister inte hade tillämpats LVU tidigare.

Modern yrkade på att domen upphävdes och menade att hon skött sin medicinering ordentligt och var en välfungerande samt omdömesgill människa numera. Sedan barnens far gått bort saknade pojkarna anknytning till faderns familj och genom LVU-domen hade de förlorat anknytningen till sin mor. Även barnens offentliga biträde yrkade på att domen upphävdes och anförde:

Båda barn har uttryckt en stark vilja att bo tillsammans med modern och menar att det är till deras bästa att det sker och att behövliga insatser riktas till familjen i hemmiljön. Både pojkarna och modern är öppna för att ta emot insatser och det saknas anledning att ifrågasätta deras samtycke.

I skäl för domstolsavgörandet skrev KamR:

Det är socialnämnden som har bevisbördan för att visa att förutsättningar för tvångsvård är uppfyllda, och med hänsyn till kravet på påtaglig risk för skada ställas på den bevisning som åberopas. Ett beslut enligt LVU får inte ha något annat syfte än att åstadkomma de åtgärder som är bäst för barnet.

KamR ansåg att modern i viss mån brustit i att tillgodose barnens behov av känslomässig tillgänglighet och struktur i perioder där hennes psykiska mående inte varit bra. Dock menade rätten att modern påvisat att hon var mån om pojkarna och ville de väl i många situationer. Enligt kammarrätten ansågs riskerna som utredningen visat vara allmänt hållna och bygga på antaganden om risker för pojkarnas framtid att utveckla svårigheter som inte påvisats hittills.

Vid en sammantagen bedömning finner kammarrätten att utredning inte med tillräcklig stryka visar att moderns brister i sin omsorg om barnen på ett sådant sätt att det föreligger en påtaglig risk för att deras hälsa och utveckling skadas.

Därmed ansåg KamR att det inte fanns förutsättning för att bevilja LVU och att förvaltningsrättens dom skulle upphävas.

6. Analys

Syftet här är att analysera några av ovanstående rättsfall för att finna svar på studiens frågeställningar. Det är viktigt att påpeka att rättsfallen är för få i antal för att komma fram till generella slutsatser om gällande rätt men de kan ge en inblick i hur principen om barnets bästa beaktas. För att besvara uppsatsens huvudfråga kommer jag undersöka mina underfrågor som är hur kommer barnet till tals i beslutprocessen samt tar man hänsyn till barns åsikter och vilja vid beslut om LVU.

6.1 Hur kommer barnet till tals i beslutsprocessen?

Artikel 12 i BK handlar om barnets rätt att komma till tals i alla frågor/åtgärder som rör barnet.⁹² Hur rätten att komma till tals ska utföras i praktiken är inte definierat utan det kan ske muntligt eller att en representant framför barnets åsikter. Det är också vanligt att socialtjänsten i sina utredningar inhämtar barnets åsikter och det sedan används till beslutsunderlaget i domstolsprocessen.⁹³

I två av de åtta rättsfallen 2 och 6 (se avsnitt 5.2 och 5.6) framkom det att barnen fått direkt komma tals i kammarrätten där ena (2) skedde via muntlig förhandling inför domstolsförfarandet. I övrigt kom barnen till tals via ett offentligt biträde eller genom socialnämndens utredning.

I rättsfall 6 (se avsnitt 5.6) överklagade en 14 årig flicka själv till kammarrätten. Flickan framförde själv sin talan i KamR och yrkade på att hon inte skulle beredas vård enligt LVU. Rättsfall 2 (se avsnitt 5.2) som berör en 13-årig flicka där förvaltningsrätten avslög socialnämndens ansökan. Även i detta rättsfall kom flickan till tals inte bara via socialnämndens utredning men även direkt via en muntlig förhandling i KamR. Till KamR och socialnämnden hade flickan tydligt framfört sina åsikter.

Inom barnperspektivet lyfts vikten av att se barnet och försöka leva sig in i barnets värld genom att se det ur barnets ögon. Detta innebär dock inte alltid att vuxna ingriper utifrån barnets åsikter.⁹⁴ Bägge rättsfall visar på hur barn kommer till tals via sina egna uppgifter. En

92 Office of the United Nations High Commissioner for Human Rights, 2007, s. 438

93 36 § 2 st. LVU

94 Socialstyrelsen, Barnets rätt och LVU- om barnet i rättsprocessen, s. 18

skillnad mellan rättsfallen är att i rättsfall 6 bestrider socialnämnden flickans uppgifter medan i rättsfall 2 ger socialnämnden stöd till flickans uppgifter.

Kaldal lyfter i sin avhandling att genom att ge möjlighet till barnet att framföra sina åsikter tillgodoses barnets rättigheter. Eftersom begreppet barnets bästa är svårdefinierat innebär det att stater har ett stort spelutrymme att tolka vad begreppet innebär.⁹⁵ Den svenska staten ska följa bestämmelserna i barnkonventionen och det är upp till den svenska rätten att i praktiken tillämpa konventionen och tolka barnets bästa.⁹⁶

I en rapport från socialstyrelsen ”Barnets rätt och LVU” 2009 nämns det att det är viktigt att se barnet som ett objekt med behov av stöd och på ett subjektivt sätt se barnet när det kommer till barnets bästa. Det finns två sätt att se över barnets bästa varav ena handlar om barnets intresse och går ut på att se ur barnets perspektiv vad han/hon är i behov av (inifrånperspektiv). Det är viktigt att tala med barnet än att det talas om barnet.⁹⁷

Vid två rättsfall 5 och 7 (se avsnitt 5.5 & 5.7) hänvisar kammarrätten till ett rättsfall (HFD 2017 ref.42) vid bedömning. Rätten menar att eftersom det inte fanns någon annan utredning som styrkte barnens uppgifter behövde rätten bedöma tillförlitligheten i barnens uppgifter. Det gjordes en subjektiv bedömning utifrån barnens uppgifter i båda fallen om hemförhållandet.

I linje med konventionens bestämmelse menar 36 § LVU att barn har rätt att komma till tals och att domstolar ska ta hänsyn barns ålder och mognad när det kommer till framförandet av deras åsikter.⁹⁸ Detta gäller så länge det inte finns en risk för barnet att komma till skada om denne framför sina åsikter själv, i sådana fall tillförser domstolen barnet med ett offentligt biträde.⁹⁹

95 Kaldal, 2010, s. 68

96 Ibid, s. 131

97 Socialstyrelsen, Barnets rätt och LVU- om barnet i rättsprocessen, s. 18

98 36 § 2 st. LVU

99 11 kap. 10 § SoL

I ovanstående rättsfall där barnet själv inte framfört sina åsikter har antingen socialnämndens utredning klarlagt barnets åsikter eller så har ett offentligt biträde gjort det. Samtliga domar visar på hur barns åsikter uttryckts genom barnens egna uppgifter eller vad som observerats av ett offentligt biträde. De offentliga biträden som tillförsetts av domstolarna har i de flesta rättsfall gått i linje med barnens berättelser. I de fall som det inte har hänt så rör det sig om syskonpar med olika åsikter samt viljor som representerats av två olika offentliga biträden.

Det framgår tydligt i både förarbeten till barnkonventionen och svensk lagtext att barnets bästa vara avgörande i alla frågor som berör barn. Utifrån barnkonventionens artikel 3 som nämner att barnets bästa ska sättas i främst rum tycks det visas i majoriteten av LVU-besluten ovan att KamR ser över vad som bedöms vara bäst för barnen genom att läsa dels barnens egna uppgifter som framkommit genom socialtjänstens utredning, dels lyssna på vad barnet själv sagt under rättsprocessen eller genom ett offentligt biträde.

6.2 Tar man hänsyn till barnets åsikter och vilja vid beslut om LVU

Det framgår i förarbeten för artikel 12 i BK att i alla officiella åtgärder som berör barnet ska barnets bästa alltid vara övervägande. I förhållande till barnets ålder och mognad ska barnets åsikter tillmätas betydelse.¹⁰⁰ Det anges inte en viss åldersgräns eller krav på mognad i bestämmelsen utan bara att barnets åsikter ska beaktas i förhållande till dennes ålder och mognad. Kap 6:2a i föräldrabalken kopplas till art. 3 i BK¹⁰¹ och menar på att vid alla beslut som berör barn som sker vid en domstol ska det tas hänsyn till barnets vilja med hänsyn till ålder samt mognad. Ju äldre och mognare barnet blir får hon/han ett ökat ansvar för att bevaka sin rätt på egen hand.¹⁰²

I rättsfall 5 (se avsnitt 5.5) omhändertogs två flickor på 14 år och 16 år på grund av brister i omsorgen och psykisk samt fysisk misshandel. Den yngre flickan uttryckte sina åsikter samt vilja och menade på att om syskonen tvingades hem skulle hon och hennes syster rymma därifrån. Här hänvisade KamR som tidigare nämnt i analysen ovan till rättsfall HFD 2017 ref. 42 som menade på att barnets berättelse och subjektiva upplevelse av hemförhållandena ska

100 Office of the United Nations High Commissioner for Human Rights, 2007, s. 438

101 SOU 1997:116, s. 134

102 Melin, 2004, s.13

väga tungt eftersom en annan utredning saknades till stöd för barnens uppgifter. Vidare skrev KamR flickan inte ändrat på sina uppgifter och båda systrar påtalat samstämmigt att de utsatts för såväl kränkande och kontrollerande behandling samt fysisk misshandel av familjen.

Kammarrätten ansåg att det inte fanns en anledning för flickorna att hitta på uppgifter om hemsituationen. Trots att föräldrarna nekade till uppgifterna tog rätten här hänsyn till flickans uppgifter och såg uppgifterna som trovärdiga och därför beslutade att vård enligt LVU förelåg.

Hultman, Höjer & Larssons studie frågade utredande socialsekreterare, nämndemän samt advokater om deras syn om rätten till delaktighet för barn och hur barnets ålder samt mognad påverkade det.¹⁰³ Resultatet visade på att majoriteten av respondenterna ansåg att rätten till delaktighet för barn grundades på barnets mognad. Det var främst mognaden som var det viktiga och inte åldern.¹⁰⁴ Vidare menade Hultman & Larsson i en annan artikel på att olika principer om barns rättigheter kunde påverka barnets delaktighet. Exempelvis om principen om barnets delaktighet och principen om barnets bästa vägdes mot varandra kunde rätten till delaktighet påverkas om barnets bästa ansågs ha företräde.¹⁰⁵

Rättsfall 1 (se avsnitt 5.1) handlade om två systrar på 14 år och 13 år som berättade att de utsatts för omsorgsbrister, hot och misshandel. Skillnaden här var att den äldre systemen tog vid senare skede under socialnämndens utredning tillbaka uppgifterna medan den yngre systemen vidhöll att uppgifterna var sanna. Här menade kammarrätten att den yngre systemen hade varit relativt konsekvent i sin beskrivning av situationen i hemmet. Flickans uppgifter bekräftades också inledningsvis av den äldre systemen. KamR tog i sin bedömning hänsyn till att uppgifterna om missförhållanden var av så allvarligt slag att det bedömdes finnas en påtaglig risk för att flickornas hälsa och utveckling skulle skadas. Den yngre systemens berättelse ansågs vara så pass trovärdig och fick därför ligga till grund för beslutet om LVU. Förutsättningar för vård enligt LVU hade uppfyllts trots den äldre systemen samt moderns förnekande. I detta rättsfall ansåg KamR att den yngre systemens vilja och åsikter väga tyngre

103Hultman, Höjer & Larsson, 2019, s. 4

104 Office of the United Nations High Commissioner for Human Rights, 2007, s. 5-6

105Hultman & Larsson, 2019, s. 16

än den äldre systemens vilja och åsikter vid bedömning av vad som ansågs vara båda barnens bästa.

Ytterligare ett argument i förarbeten för artikel 12 är att vid alla nödvändiga åtgärder ska hänsyn tas till barnets utveckling. Det är staters skyldighet att garantera barnet det skydd som anses vara viktigt för barnets mående med beaktande av föräldrarnas skyldigheter samt rättigheter.¹⁰⁶ I förarbeten till argumenten bakom barnets bästa i artikel 3 diskuteras det att barnets bästa inte alltid behöver vara avgörande men det ska vara det primära övervägandet. Detta eftersom andra intressen kan i vissa situationer väga tyngre eller ha lika värden. Det är dock viktigt för beslutsfattare att när andra intressen övervägt barnets bästa påvisa att det gjorts en sammanvägning där barnets bästa beaktats.¹⁰⁷

Ett sådant exempel är rättsfall 3 (se avsnitt 5.3) som visar på hur KamR tagit hänsyn till en 14 årig flickas åsikter och vilja. Förvaltningsrätten beslutade att avslå socialnämndens ansökan om vård för två syskon, en 14 årig flicka och 12 årig flicka. Den äldre system överklagade till kammarrätten och det påtalades av socialnämnden till kammarrätten om vikten av att ha ett barnperspektiv vid bedömning av barnets bästa. Flickan uppgav tydligt sina åsikter om våldet, hemsituationen och sitt mående. Både föräldrarna och offentligt biträde för den yngre system bestred bifall till överklagan och menade på att samtycket från föräldrarna till vårdplanerna ansågs var tillförlitliga och att nödvändig vård kunde ges på frivillig väg istället för tvång. I detta fall tog KamR inte bara hänsyn till flickans vilja utan även hennes mående.

Det skrivs i 2§ LVU att HFD har slagit fast på att barnets tala inte får framföras av vårdnadshavare eftersom det uppstår intressekonflikt mellan barnet och vårdnadshavare.¹⁰⁸ Vidare framkommer i 36 § LVU det att yngre barn har rätt att komma till tals om det inte finns en risk att barnet tar skada av det, i sådana fall ska ett offentligt biträde företräda barnet.¹⁰⁹

106 Office of the United Nations High Commissioner for Human Rights, 2007, s. 439

107 Ibid, s.339

108 HFD 2011 ref. 78

109 36 § 2 st. LVU

I exempelvis rättsfall 4 (se avsnitt 5.4) omhändertogs en 10 årig pojke med stöd av 1 samt 2 §§ LVU på grund av brister i omsorgen. Båda föräldrar överklagade till kammarrätten och yrkade på att domen för tvångsvård skulle undanröjas. Det framkom att familjrelationen mellan pojken och föräldrarna var ohälsosam och att det påverkade pojkens mående. Måendet av föräldrarna prioriterades istället för pojkens mående. Fadern led av alkoholmissbruk och hela familjen var ofta rädda för honom. Via sitt offentliga biträde framförde pojken att han inte ville förorsaka sorg hos sina föräldrar och sa att han i första hand ville hem men om det inte gick så trivdes han bra i familjehemmet. Detta kan förstås som att pojken fortfarande inte ville orsaka osämja med sina föräldrar och var därför kluven i sina åsikter. Vidare visar det på att det hade uppstått intressekonflikt om föräldrarna själva framfört pojkens talan istället för någon annan part.

För att erhålla ett barnperspektiv krävs det att vuxna lyssnar till barnets egna tankar samt åsikter genom att försöka leva in sig i barnets värld. Det är viktigt att barnet får uttrycka sina åsikter och att det beaktas med förståelse.¹¹⁰ Som tidigare forskning påvisat har barn och föräldrar i LVU-mål sällan samma intressen. Detta kan bero på att barnet blivit aktuellt på grund av en sviktande föräldraförmågan att ge barnet den omsorg och vård som behövs och det därför ses som olämpligt att föräldrar företräder barnet.¹¹¹ Detta rättsfall påvisar tydligt en intressekonflikt mellan pojkens behov samt föräldrarnas vilja. Pojken blev dessutom omhändertagen av socialnämnden på grund av brister i omsorgen som orsakats av föräldrarna. Vilket ger en tydlig antydning på att pojken skulle skadas av att låta föräldrarna framföra hans talan istället. Pojkens mående påverkades eftersom han inte vill orsaka sorg hos föräldrarna och hans inställning till tvångsvård såg som kluven på grund av hans relation till sina föräldrar. Här kom pojken till tals samt fick uttrycka sin vilja genom sitt offentliga biträde och pojkens ord fick betydelse i hur KamR la fram sin bedömning. Mattsson menar att genom att låta barnet erhålla trygghet samt respekt påverkas rättsäkerheten, barnets integritetsskydd och autonomi och detta kan leda till att barnets bästa tillvaratas under rättsprocessen.¹¹²

110 Socialstyrelsen, Barnets rätt och LVU- om barnet i rättsprocessen, s. 18

111 Ibid, s. 47

112 Mattsson, 2002, s. 455

7. Slutsats och diskussion

Syftet med den här uppsatsen är att studera ur ett rättsdogmatiskt perspektiv hur barns rättigheter i beslut om tvångsomhändertagande enligt LVU tillgodoses i rådande svensk lagstiftning med beaktande till principen om barnets bästa i barnkonventionen.

Det är tydligt i min rättsfallstudie att när det kommer till hur principen om barnets bästa tillvaratas sker detta genom att KamR beaktar socialnämndens utredning om barnets uppgifter eller lyssnar på ett offentligt biträde som framför barnets åsikter eller lyssnar på när barnet själv framför sina åsikter. Hur barnen kommit till tals har skett på olika sätt och i samtliga rättsfall har barnen på ett eller annat sätt fått komma till tals. I de analyserade rättsfallen där ett offentligt biträde representerat barnen har biträdet framfört barnens egna åsikter eller framför sina egna observationer. Dock är det viktigt att påpeka att i de rättsfall som analyserats ovan har KamR lyft upp betydelse av barnets rätt att komma till tals i två rättsfall 5 och 7 (se avsnitt 5.5. och 5.7). KamR menar att när andra uppgifter/utredningar inte är tillgängliga måste rätten vid bedömning låta barnets berättelse och subjektiva upplevelse väga tungt.

Min rättsfallsstudie pekar genomgående på att kammarrätten baserats dels sina domar på barnets åsikter och vilja vid bedömning på vad som anses vara barnets bästa. Dock har barnets vilja och åsikter inte ensamt varit avgörande vid bedömning i alla rättsfall. Kammarrätten har i de rättsfall där barn tydligt framfört sina åsikter samt vilja beaktat den i högre grad medan i vissa rättsfall där uppgifter från barn (särskilt syskon) varit motstridiga inte beaktat båda barnens viljor utan fått göra en helhetsbedömning. I de fall där syskon varit involverade (se exempelvis avsnitt 5, 1 och 5.5) har KamR exempelvis tagit hänsyn till ena syskonets uppgifter än det andra. KamR har främst genom sin bedömning vägt samman syskonens berättelser för att se vad som anses vara trovärdigt och tagit hjälp av andra parter uppgifter för att bedöma tillförlitligheten i det som sagts.

Tidigare forskning har påvisat att i och med att begreppet barnets bästa är svårdefinierat innebär det att stater har ett stort utrymme att tolka vad begreppet innebär.¹¹³ Det är upp till den svenska rätten att i praktiken tillämpa konventionen samt tolka barnets bästa.¹¹⁴Tidigare

113 Kaldal, 2010, s. 68

114 Ibid, s. 131

forskning har även likt min studie visat på det är viktigt att barnet är delaktiga i domstolsprocesser och får föra sin talan oavsett ålder och mognad i den mån barnet inte kan ta skada av det. För det är viktigt att ställa sig frågan i varje rättsfall vad för skada som uppstår om barnet inte får delta och komma till tals?¹¹⁵ Med ökad mognad och stigande ålder får barnet större ansvar över sin rätt. Rätten till delaktighet för barnet ska grundas på barnets mognad. Det är främst mognaden som är det primära och inte åldern.¹¹⁶

Ett skäl till varför barnen i dessa rättsfall fått komma till tals kan handla om åldern på barnen. Barnen har i samtliga rättsfall varit lite äldre och därmed fått större möjlighet att få delta under domstolsprocessen. Som det tidigare påtalats i uppsatsen ska barnets åsikter beaktas och tillmätas betydelse i relation till barnets ålder och mognad. Dock har barnen inte i alla rättsfall direkt kommit till tals under domstolsprocessen utan vissa har framfört sina åsikter via socialnämndens utredning eller via ett offentligt biträde. Varför dessa barn inte direkt kommit till tals i domstolen kan bero på olika anledningar. En anledning kan att barnet kan tänkas ta skada av att delta och framföra sina åsikter själv och det därför istället utsetts ett offentligt biträde som för barnets talan. Annan anledning kan vara att barnet inte kanske fått relevant information, en rätt som regleras i 36 § LVU och 11 kap.10 § SoL. Detta är en viktig förutsättning för att barnet ska kunna delta och framföra sina åsikter.¹¹⁷

Barnets vilja verkar tas hänsyn till i betydligt högre grad när kammarrätten beaktar barnets åsikter som bestämda samt tydliga. I de rättsfall där kammarrätten inte bedömt i linje med barnets åsikter samt vilja har det handlat om en tvist kring vad som ses vara bäst för barnet. Hur barnet kommer till tals kan ske på olika sätt men det viktiga här är att ge barnet möjlighet att få uttala sig under domstolsprocessen. För utan det blir det svårt diskutera barnets vilja eftersom barnet inte får en plattform för att uttrycka sina åsikter. Barnets åsikter hänger ihop med barnets vilja för om barnet inte får uttrycka sina åsikter blir det svårt för andra få veta vad egentligen barnet önskar samt vill i överhuvudtaget.

Att principen om barnets bästa inte har en tydlig definition innebär domstolar vid sin bedömning får mer fria händer att göra individuella bedömningar på. Rätten att få växa upp

115 Mattsson, 1998, s. 55-56

116 Office of the United Nations High Commissioner for Human Rights, 2007, s. 5-6

117 SOU 2015: 71, s. 403

under goda och trygga förhållanden är utgångspunkten för LVU. Samhället har i de fall där barn far illa det yttersta ansvar att ingripa och se till att ge barn det största möjliga skydd i den mån det går. För att återknyta till uppsatsens huvudfråga går det utifrån min rättsfallstudie se att principen om barnets bästa kan tillvaratas i beslutsprocessen genom att ge möjlighet till barnet att på olika sätt få framföra sin talan och i den utsträckning det går få sin vilja beaktad av domstolar.

Som det i uppsatsen nämnts tidigare inkorporerades barnkonventionen i svensk lag i år.¹¹⁸ För framtida forskning skulle det vara intressant studera om och i så fall hur inkorporeringen av barnkonventionen stärkt barnets rättsliga ställning och om principen om barnets bästa tillvaratas och påverkats av det. Det hade varit spännande att få veta om den svenska lagstiftningen stärkts av inkorporeringen för att förstå de effekter en inkorporering medfört eller om det inte alls påverkats. Det skulle även kunna studeras mer djupgående om för- och nackdelar kring införlivandet av barnkonventionen.

118 Unicef. Barnkonventionen blir svensk lag! u.å.

8. Bibliografi.

Författningar

- Föräldrabalken (1949: 381)
- Socialtjänstlag(2001:453)
- LVU (1990: 52)

Propositioner

- Prop.1989/90:28, *Om vård i vissa fall av barn och ungdomar*
- Prop. 1996/97:124, *Ändring i socialtjänstlagen*
- Prop. 2005/06:99 *Nya vårdnadsregler*
- Prop. 2012/13:10. *Stärkt skydd för barn och unga.*

Statens offentliga utredningar

- SOU 2000:77. *Omhändertagen – Samhällets ansvar för utsatta barn och unga.*
- SOU 1997:116. *Barnets bästa i främsta rummet, FN:s konvention om barnets rättighet förverkligas i Sverige.*
- SOU 2015:71. *Barn och ungas rätt vid tvångsvård, förslag till ny LVU. Del B.*

Socialstyrelsen

- Socialstyrelsen, 2009. *Barnets rätt och LVU – Om barnet i rättsprocessen,*
- Socialstyrelsen, 2012. *Dokumentation av Barnets bästa inom socialtjänsten.*
- Socialstyrelsen, 2015. *Utreda barn och unga- Handbok för socialtjänstens arbete enligt socialtjänstlagen.*

Rättsfall

- Dom 1
- Dom 2
- Dom 3
- Dom 4
- Dom 5
- Dom 6
- Dom 7
- Dom 8

Rättsfallshänvisning

- HFD 2011 ref. 78
- HFD 2017 ref. 42

Doktrin

- Kaldal, Anna, 2010. *Parallella processer – en rättsvetenskaplig studie av riskbedömningar i Vårdnads- och LVU-mål*. Jure Förlag AB, Stockholm.
- Mattsson, Titti, 2002. *Barnet och rättsprocessen. Rättssäkerhet, integritetsskydd och autonomi i samband med beslut om tvångsvård*. Juristförlaget i Lund

Litteratur och tidskrift

- Dahlstrand, Lotta, 2004. *Barns deltagande i familjerättsliga processer*. Uppsala: Uppsala Universitet.
- Hultman, Elin, Höjer, Staffan & Larsson, Monica. 2019. *Age limits for participation in child protection court proceedings in Sweden*. Child and Family Social Work, 1– 9
- Hultman, Elin & Larsson, Monica. 2019. ”Barns rätt till delaktighet vid beslutprocesser inom den sociala barnvården. Vad betyder barnkonvention & den rättsliga utformningen för tillämpningen i praktiken?”. Barn nr. 3-4. s. 85-101
- Korling, Fredric (red.), Zamboni, Mauro (red.), 2013. *Juridisk metodlära*. Lund
- Mattsson, Titti, 1998. *Barnets mening i LVU processen*. I Socialvetenskaplig tidskrift nr 1
- Melin, Stefan, 2004. *Barnkonventionen i svensk rätt – principer och regler i urval*. Thomson Fakta AB.
- Office of the United Nations High Commissioner for Human Rights, 2007. *Legislative History of the Convention on the Rights of the Child*. Volume I. Hämtad 2020-04-29.
- Sandgren, Claes, u.å. *Vad är rättsvetenskap?* s. 527-552
- Sandgren, Claes, 2005. *Är rättsdogmatiken dogmatisk?* s. 648-656.
- Singer, Anna, 2012. *Barnets bästa: om barns rättsliga ställning i familj och samhälle*. 6,[omarb.] upplaga, Norstedts juridik, Stockholm, 2012.
- Vetenskapsrådet. *Forskningsetiska principer inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning*. (17 s)
- Walin, Gösta & Vängby, Staffan, 2010. *Föräldrabalken en kommentar*. Norstedts juridik, Stockholm.

Elektroniska källor

- Barnombudsmannen. *Barnkonventionen*. u.å. <https://www.barnombudsmannen.se/barnombudsmannen/barnkonventionen/>. Hämtad 2020-03-17.
- Lagen.nu. *LVU*, u.å. <https://lagen.nu/1990:52> Hämtad 2020-03-18
- Skatteverket. *Rättslig vägledning*. u.å. <https://www4.skatteverket.se/rattsligvagledning/edition/2020.4/348763.html> Hämtad 2020-04-29
- UNICEF. *Barnkonventionen är vårt uppdrag*. <https://unicef.se/barnkonventionen>. Hämtad 2020-03-17
- UNICEF. *Barnkonventionens ställning i Sverige*. <https://unicef.se/projekt/barnkonventionens-stallning-i-sverige> Hämtad 2020-03-18